

УДК 378.22.013.32:792.8

Медвідь Т.А.,

завідувач кафедри хореографії
Інституту мистецтв
Київського університету
імені Бориса Грінченка,
кандидат мистецтвознавства,
доцент

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА СУЧАСНОГО ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ХОРЕОГРАФА У ВИЩІЙ ШКОЛІ

В статті обґрунтовано доцільність впровадження компетентнісного підходу в процес підготовки майбутніх хореографів. Визначаються складові професійної компетентності хореографа. Розкриваються поняття «компетентність» та «компетенція». Наводяться критерії структурних компонентів професійної компетентності хореографа.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, професійна компетентність, хореограф.

Культурно-мистецька освіта визнана у світі одним із фундаментальних і стійких компонентів якісного оновлення освіти. Основними стратегічними напрямками в цій сфері є забезпечення доступності освіти у сфері мистецтв, забезпечення високої її якості через розроблення високих освітніх стандартів, застосування принципів і практики культурно-мистецької освіти для вирішення соціальних і культурних задач, які постають перед сучасним суспільством. Вирішальним в цьому процесі є перехід від знанневої парадигми до компетентнісного підходу в освітній системі, розробка нових профілів освітніх програм та навчальних планів.

Сучасний процес підготовки майбутніх хореографів у вищій школі також відбувається на компетентнісних засадах, що вимагає визначення, аналізу та систематизації професійних компетенцій хореографа.

Проблема вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу активно обговорюється у педагогічній науці. Розв'язання окресленої проблеми започатковане у працях Дж. Равена, А.Л. Андреева, І.О. Зимньої, А.В. Хуторського, Г. Селевка, О.І. Пометун та інших вітчизняних і закордонних дидактів.

За минулі десятиліття у галузі мистецтвознавства був накопичений чималий фонд наукових праць, які стосуються теорії й практики підготовки танцівника (А. Ваганова, Н. Базарова, В. Костровицька, А. Писарев, М. Тарасов, Г. Березова, Г. Гусев, А. Клімов, Т. Ткаченко, Н. Стуколкіна, А. Лопухов, А. Ширяєв, А. Бочаров, А. Борзов, Л. Цветкова, К. Василенко, В. Верховинець, А. Гуменюк, О. Колосок, С. Зубатов, О. Степовий). Проблеми професійної хореографічної освіти у вищих навчальних закладах у різних ракурсах розглядали науковці О. Філімонова, О.В. Мартиненко, Т.О. Благова, О.А. Бурля. Наукові праці, присвячені проблемі, що досліджується, свідчать про складність і недостатню її вивченість.

Мета статті — визначити складові професійної компетентності хореографа.

Поняття «компетенція» та «компетентність» для української педагогіки є відносно новими, тому зустрічаються різні їх тлумачення.

У професійній педагогіці також немає одностайного підходу до розуміння компетентнісного підходу і шляхів його впровадження в освітню діяльність, тому ця проблема є предметом подальших перспективних дискусій і досліджень.

В освітній політиці наголошується на тому, що необхідно «формувати не лише носія знань, а й творчу особистість, здатну використовувати отриманні знання для конкурентоспроможної діяльності у будь-якій сфері життя» [1].

Академік В. Кремень [2] наголошує на необхідності змін функцій навчального процесу в освітніх закладах різних рівнів, який традиційно був зорієнтований на отримання, у кращому випадку творче засвоєння суми знань тими, хто навчається. Поряд із засвоєнням базових знань перед сучасною освітою постає завдання

навчити навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж життя. Актуалізується ще одна функція навчального процесу — навчити людину використовувати отримані знання у своїй практичній діяльності — професійній, громадсько-політичній, побутовій та ін. [3]

Під компетентнісним підходом можна розуміти спрямованість педагогічного процесу на формування і розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості [4]. Результатом такого процесу буде сформована загальна компетентність людини, що є сукупністю ключових компетентностей, — інтегрована характеристика особистості. Використання означеного підходу сприяє подоланню традиційних когнітивних орієнтацій професійної освіти, приводить до нового її змісту, методів і технологій.

Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах освіти, причому як результат освіти розглядається не сума засвоєної інформації, а здатність людини діяти у різних проблемних ситуаціях [5].

Професія хореограф — досить широке поняття, це може бути і танцівник у складі танцювального колективу, і постановник танців, і керівник дитячого або професійного колективу, і балетмейстер, постановник балетних спектаклів. Професійний хореограф з'єднує у своїй роботі функції педагога, репетитора й балетмейстера.

На думку більшості педагогів-хореографів, хореографічна освіта крім виконавської підготовки включає розвиток у студентів їх базових творчих здібностей, формування педагогічних умінь та навичок, а також навчання вмінням створювати власний хореографічний продукт. Ця галузь потребує вивчення протягом всього життя, тобто вона потребує постійної освіти та підвищення кваліфікації.

Структура й зміст професійної компетентності майбутнього хореографа визначається специфікою його хореографічної діяльності, «її приналежність до сценічності визначають нестандартність професійної підготовки студента-хореографа у вузах культури й мистецтва. Зміст професійної хореографічної освіти зводиться не тільки до наукових знань, а включає емоційно-образний світ мистецтва, історичні традиції й сучасні інновації, ціннісні орієнтації й відносини, особистісні творчі прояви й сукупність видів хореографічної діяльності» [6, 50–51].

Вітчизняні вчені, аналізуючи проблему компетентності, також розкривають зміст цього поняття через призму діяльності. Імовірно,

у зв'язку із цим, поняття «компетентність», «професійна компетентність», «компетентність фахівця» вживаються в наукових працях як синонімічні, оскільки всі вони, по суті, пов'язані з можливістю здійснення трудової, професійної діяльності.

Отже, визначальними категоріями компетентнісного підходу є «компетенція» і «компетентність» у їх співвідношенні одна до одної. Велике розмаїття трактувань даних понять демонструє відсутність одностайного підходу до їх розуміння [7; 8].

Компетенція включає сукупність взаємопов'язаних якостей особистості, що задаються стосовно певного кола предметів і процесів, а компетентність співвідноситься з володінням людиною відповідної компетенції, разом з її особистісним відношенням до неї і предмета діяльності. На цьому наголошує дослідник А.В. Хуторської [9].

Погоджуючись з цими тлумаченнями, можна визначити основні компетенції, що складають професійну компетентність майбутнього хореографа. Їх, у свою чергу, можна поділити на загальні та фахові.

До загальних слід віднести світоглядну, громадянську, комунікативну, інформаційну, науково-дослідницьку, самоосвітню компетенції.

Серед фахових компетенцій можна виокремити дві групи: базові (організаційна, психолого-педагогічна, мистецтвознавча, музично-інформаційна і технічна, методична (для здобувачів спеціалізації «Керівництво дитячим хореографічним колективом») та спеціальні (хореографічна, художньо-сценічна та медико-біологічна).

Розглянемо зміст фахових компетенцій.

1. *Організаційна* включає здатність планувати, організовувати, координувати, контролювати та оцінювати діяльність і взаємодію суб'єктів хореографічного процесу, уміння організувати навчальний процес у хореографічному класі, роботу навчальних та аматорських хореографічних колективів, дитячих танцювальних гуртків. Організаційною компетенцією повинен володіти фахівець хореографії, що має кваліфікацію — керівник хореографічного колективу, балетмейстер.

2. *Психолого-педагогічна* забезпечує володіння базовими знаннями з педагогіки і психології та вміння їх реалізувати у мистецькій і педагогічній діяльності знання закономірностей особистісного розвитку людини на різних вікових етапах, здатність до розвитку природних

здібностей і фізичних даних дітей у хореографічному класі. Ця компетенція необхідна для майбутнього викладача хореографічних дисциплін, керівника дитячого хореографічного колективу.

3. Під *мистецтвознавчою* компетенцією слід розуміти здатність застосовувати знання з історії та теорії хореографічного мистецтва, законів драматургії, світової художньої культури, історії музики та інших видів мистецтв у професійній діяльності, здатність аналізувати, оцінювати й інтерпретувати. Майбутньому балетмейстеру-постановнику необхідно володіти мистецькою компетенцією для професійної діяльності.

4. *Музично-інформаційна і технічна* забезпечує володіння знаннями з теорії та історії музики, необхідними для роботи в хореографічному класі, музикальність, відчуття метроритму, здатність працювати в ансамблі з іншими танцівниками та концертмейстером, здатність до самостійного пошуку музичного матеріалу в мережі Інтернет, хрестоматіях, навчально-методичних посібниках, уміння його компонувати для певної хореографічної композиції (танцю), уміння працювати із звукозаписувальною та звуковідтворювальною апаратурою.

Без музично-інформаційної компетенції неможлива професійна діяльність балетмейстера, керівника хореографічного колективу, артиста балету, викладача фахових дисциплін та репетитора.

5. *Методична* — здатність застосовувати базові філософські, психолого-педагогічні та методичні знання і вміння для формування ключових і предметних компетенцій учнів на заняттях у хореографічному класі, володіння методикою навчання хореографії, володіння методикою роботи з дитячим хореографічним колективом.

6. *Хореографічна* включає володіння спеціальною хореографічною термінологією, володіння технікою виконання рухів, пластичність, уміння відтворювати та яскраво демонструвати сценічний образ, володіння технікою виконання та методикою постановки класичного, характерного, історико-побутового, бального, сучасного (модерн, джаз, contemporary dance) танців, здатність проводити тренаж із танцівниками різних вікових груп (екзерсис біля станка; екзерсис на середині зали; відпрацювання окремих хореографічних елементів тощо), здатність підготувати хореографічний колектив до публічного виступу. Ця компетенція є необхідною складовою професійної компетентності майбутнього хореографа.

7. *Художньо-сценічна* — здатність виявляти свій акторський талант у процесі репетиційної та сценічної діяльності, уміння відтворювати художній образ танцю, пластичність, сценічна виразність, емоційність, експресивність, артистичність, здатність до імпровізації та художньої інтерпретації, сформованість сценічної культури та навичок невербальної комунікації у процесі концертного виступу, здатність до постановки концертних номерів та режисури. Художньо-сценічна компетенція є важливою для майбутніх артистів та балетмейстерів-постановників.

8. *Медико-біологічна* — фізична витривалість та здатність правильно розподіляти різні види фізичних навантажень, здатність застосовувати на практиці знання про фізичну культуру, фізіологію людини, гігієну, уміння правильно діагностувати природні фізичні дані людини для занять хореографією, володіння методами підготовки танцівника до занять залежно від виду фізичних навантажень, здатність застосовувати основи стрейтчингу як цілісного комплексу вправ, здатність розраховувати фізичні можливості з урахуванням специфіки хореографічних технік, володіння прийомами релаксації. Професійна діяльність хореографа неможлива без наявності даної компетенції.

Запропонована система компетенцій є умовною і може доповнюватись за необхідністю. В залежності від наявної кваліфікації фахівець хореографії буде володіти в більшій мірі певними компетенціями, наприклад, керівник дитячого хореографічного колективу більше зусиль повинен приділяти на формування навичок організаційної, психолого-педагогічної та методичної діяльності, в той час, як артист надасть перевагу художньо-сценічній практиці. Зазначені компетенції взаємодоповнюють одна одну та є складовими професійної компетентності майбутнього хореографа. Компетентність постає багатограним критерієм результативності.

«Професійна компетентність» майбутнього хореографа, як зазначає О. Філімонова, — це інтегральне, цілісне утворення особистості фахівця, яке включає в себе готовність людини до здійснення професійної діяльності на основі наявних знань, умінь, навичок і професійно-особистісних якостей. Структурні компоненти, які складають професійну компетентність: ціннісно-мотиваційний, когнітивний, творчо-діяльний та регулятивний [10].

О. Філімонова пропонує з метою виявлення реального рівня сформованості професійної компетентності майбутніх хореографів, визначити критерії означених компонентів:

- рівень розвитку ціннісно-мотиваційної сфери оволодіння фахом, показниками якого є:
 - професійно-змістовне й професійно-відповідальне ставлення до своєї професії, розуміння її соціальної значущості;
 - позитивне ставлення, інтерес і здібності до спеціальності, внутрішнє прийняття її цілей, умов і завдань;
- усвідомлення себе як професіонала;
- стійка потреба в професійному самовдосконаленні, мотивація до високих творчих досягнень у рішенні завдань різного характеру складності;
- повнота й системність теоретичної обізнаності з показниками:
 - загальнопрофесійні знання;
 - професійні знання;
 - спеціальні знання;
 - методичні знання;
- характер досвіду хореографічної діяльності з показниками:
 - уміння (рухові, перцептивно-рефлексивні, комунікативні, організаторські, гностичні і проєктувальні);
 - професійні якості (цілеспрямованість, саморегуляція, самоорганізація, креативність, працездатність, комунікабельність, готовність працювати в колективі, здатність освоювати нові технології, ерудованість, задоволеність професійною працею);
- рівень саморегуляції:
 - здатність самоналагодження на професійну діяльність, уміння вчасно мобілізувати свій професійний (духовний, особистісний і фізичний) потенціал;
 - оцінка й переоцінка своїх здібностей, корекція власних дій і поведінки; володіння способами професійно-особистісного самовираження, саморозвитку й самовдосконалення;
 - адекватна самооцінка значущості своєї участі в спільній роботі; творча індивідуальність (розвиненість творчих якостей та індивідуального стилю) [10].

Запропонована О. Філімоною система не йде в розріз із викладеною вище класифікацією компетенцій, необхідних для майбутнього

хореографа, а навпаки узагальнює та доповнює її, завдяки визначеним критеріям оцінювання рівня сформованості професійної компетентності хореографа. Для підготовки педагога-хореографа нового покоління, універсального танцівника, дослідника і творця, необхідне інноваційне відношення до процесу професійної підготовки і свіже бачення освітньої моделі [11, 188–189].

Отже, комплексна професійна підготовка майбутніх хореографів передбачає не лише формування спеціальних знань, практичних умінь та навичок хореографічної роботи, але й створює необхідні умови для розвитку творчої активності студентів.

Відсутність єдиної класифікації компетенцій хореографа, що визначала б його професійну компетентність, неоднозначність тлумачення понять «компетентність» та «компетенція» спонукають до подальшого дослідження.

ДЖЕРЕЛА

1. Кремень В.Г. Модернізація освіти — важливий чинник соціального, економічного і політичного розвитку України [Електронний ресурс] / В.Г. Кремень // Вісник НАН України. — 2001. — № 3. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/2007-1/07kvgdlo.htm>
2. Кремень В. Нові вимоги до освіти та її змісту / Василь Кремень // Віклик для України : розробка рамкових основ змісту (національного курикулуму) загальної середньої освіти для XXI століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 26–27 червня 2007 р., м. Київ / Україна — Проект «Рівний доступ до якісної освіти»; АПН України, Державна установа «Директорат програм розвитку освіти» МОН України. — К. : ТОВ УВПК «Ексоб», 2007. — С. 3–10.
3. О.І. Гулай Компетентнісний підхід як основа нової парадигми освіти / О.І. Гулай // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. — 2009. — Вип. 2. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2009_2_7
4. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З.Н. Курлянд, Р.І. Хмельюк, А.В. Семенова та ін. ; за ред. З.Н. Курлянд. — К. : Знання, 2007. — 495 с. — С. 449.
5. Хуторской, А.В. Ключевые компетенции: технология конструирования / А.В. Хуторской // Народное образование. — 2003. — № 5. — С. 55–61.
6. Макарова Л.Н. Требования к компетентностной модели будущего хореографа / Людмила Николаевна Макарова, Марина Николаевна Юрєва // Высшее образование сегодня. — 2010. — № 4. — С. 50–53.

7. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті / М. Рудь // Вісник Львів. ун-ту. — 2006. — Вип. 21, ч. 1. — С. 73–82. — (Серія «Педагогіка»).
8. Складановська М.Г. Компетентнісний підхід до вивчення проблем екологічної освіти у вищій школі / М. Г. Складановська // Вісник СевДТУ : Педагогіка. — 2008. — Вип. 90. — С. 52–56.
9. Хуторской А.В. Ключевые компетенции и образовательные стандарты [Электронный ресурс] / А.В. Хуторской // Интернет-журнал «Эйдос». — 2002. — 23 апреля. — Режим доступа : <http://www.eidos.ru/journal/2002/0423.htm>
10. Філімонова О. Актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх хореографів [Електронний ресурс] / О. Філімонова. — Режим доступу : <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1538>
11. Митакович Л.А. Подготовка будущих педагогов-хореографов к решению профессиональных задач [Электронный ресурс] / Л.А. Митакович. — Режим доступа : http://www.google.com/url?url=http://libold.herzen.spb.ru/text/mitakovich_116_185_189

В статье обоснована целесообразность внедрения компетентностного подхода в процесс подготовки будущих хореографов. Определяются составляющие профессиональной компетентности хореографа. Раскрываются понятия «компетентность» и «компетенция». Приводятся критерии структурных компонентов профессиональной компетентности хореографа.

Ключевые слова: компетентностный подход, компетентность, компетенция, профессиональная компетентность, хореограф.

The article discusses the feasibility of the introduction of competence-based approach in the education system of future choreographers. It defines the components of choreographer's professional competence. It examines the content of the concept of "competence" and "competency". It presents the criteria of structural components of choreographer's professional competence.

Key words: competence approach, competence, competency, professional competence, choreographer.